

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ**

POLİS AKADEMİYASI

“CİNAYƏT PROSESİ” KAFEDRASİ:

**“İxtisasartırma” fəkültəsinin dinləyiciləri üçün
“Cinayət prosesi” fənnindən**

M Ü H A Z İ R Ə

**MÖVZU 3. “Cinayət haqqında ərizə və məlumatların təhqiqat orqanları
tərəfindən baxılması və həll edilməsi”**

**Vaxt - 4 saat
Müh. - 2 saat
Sem. - 2 saat**

Tərtib etdi:

“Cinayət prosesi” kafedrasının baş müəllimi,
polis mayoru

Anar Mikayılov

Mühazirə «Cinayət prosesi» kafedranının iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir

Protokol №____, « ____ » _____ 2021-ci il

BAKİ — 2021

Movzu № 5. «Təhqiqatçının prokuror, məhkəmə(hakim) və digər orqanlarla qarşılıqlı əlaqəsi».

P L A N :

G İ R İ Ş:

1. Cinayətlərin açılması və istintaqında iştirak edən orqanların qarşılıqlı əlaqəsinin anlayışı, hüquqi əsasları və formaları.
2. Cinayətin açılması və istintaqında təhqiqat aparatlarının təhqiqat orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsi.
3. Təhqiqatçının prokurorluq, məhkəmə və digər orqanlarla qarşılıqlı əlaqəsi.

NƏTİCƏ:

SUAL 1. Cinayətin açılması və istintaqında iştirak edən orqanların qarşılıqlı əlaqəsinin anlayışı, hüquqi əsasları və formaları

Azərbaycan Respublikasının cinayət-prosessual qanunvericiliyinin vəzifələrindən biri kimi, cinayətlərin tezliklə açılması, cinayət təqibi ilə bağlı bütün halların hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması müəyyən edilir.

Cinayətin açılması və istintaqında iştirak edən orqanların qarşılıqlı əlaqəsinin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- 1) cinayətlər baş verdikdə, təxirəsalınmaz istintaq hərəkətlərinin və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin təmin edilməsi;
- 2) cinayətlərin qarşısının alınması, hərtərəfli və obyektiv araşdırılması, cinayət törətmiş şəxslərin vaxtında ifşa olunaraq, cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi, habelə, cinayət törədən, istintaqdan gizlənən şəxslərin axtarışı;
- 3) cinayətkar qəsdlər nəticəsində vətəndaşların pozulmuş hüquqlarının bərpası, habelə mülkiyyət formasından asılı olmayaraq, vətəndaşlara və təşkilatlara dəymiş ziyanın günahkar şəxslər tərəfindən ödənilməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsidir.

Qarşılıqlı əlaqənin normativ-hüquqi əsasları aşağıdakılardır:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası;
2. Azərbaycan Respublikasının cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyi;
3. Azərbaycan Respublikasının «Polis haqqında» və «Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında» Qanunları, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı və sərəcamları, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamları, Azərbaycan Respublikası DİN-in Əsasnaməsi;
4. Cinayətkarlıqla mübarizə məsələləri üzrə hüquq-mühafizə orqanlarının qarşılıqlı əlaqələrinə dair idarələrarası birgə təlimat və göstərişləri, həmçinin Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu beynəlxalq Konvensiyalar, müqavilələr, götürdüyü öhdəliklər;
5. DİN-in normativ-hüquqi aktları.

Təhqiqat aparatlarının cinayətlərin açılması və istintaqında bilavasitə iştirak edən təhqiqat orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsinin səmərəli olmasından ötrü müəyyən prinsiplərə əsaslanmalıdır. Yəni, qanunun tələbindən irəli gələn, təhqiqatçılar və təhqiqat orqanları tərəfindən mütləq riayət edilməli olan əsas rəhbər tələblərə (müddəalara) cavab verməlidir.

Qarşılıqlı əlaqənin əsas prinsipləri qanuna əsasən aşağıdakılar müəyyən edilir:

1) cinayətkarlıqla mübarizə, ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təminində qanunçuluğa, vətəndaşların Konstitusiyaya ilə təsbit edilmiş hüquq və azadlıqlarının qorunması işinə riayət olunması;

2) daxili işlər orqanlarının qüvvə və vasitələrindən kompleks və səmərəli istifadə edilməsi;

3) istintaq hərəkətlərinin və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin keçirilməsinə və nəticələrinə görə təhqiqatçının, müvafiq əməkdaşların və aidiyyəti olan xidmət rəhbərlərinin şəxsi məsuliyyətləri;

4) cinayət-prosessual qanunvericiliyinə uyğun olaraq, qərarların qəbul edilməsində təhqiqatçının müstəqilliyi;

5) əməliyyat-axtarış fəaliyyəti üzrə metod və vasitələrin seçilməsində əməliyyat aparatı əməkdaşlarının qüvvədə olan qanunvericilik çərçivəsində zəruri qərar qəbul etmələri;

6) istintaq hərəkətlərinin və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin əlaqələndirilməsi və planlaşdırılması;

7) cinayət işi üzrə yekun qərar qəbul edilənərək cinayətin istintaqında və açılmasında təşkilatçılıq fəaliyyətində qarşılıqlı əlaqənin fasiləsiz olması.

Qarşılıqlı əlaqənin əsas təşkilati forması istintaq-əməliyyat qrupudur.

İstintaq-əməliyyat qrupları aşağıdakı növlərə bölünür:

1) Növbətçi-müstəntiqdən, əməliyyat işçisindən, ekspert-kriminalistdən, kinoloqdan və habelə məhkəmə-tibb ekspertindən ibarət tərkibdə yaradılır.

Cinayət barədə məlumatlara dərhal reaksiya keçilməsini, təxirəsalınmaz istintaq hərəkətlərinin və «isti izlərlə» əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsini təmin edir.

İstintaq-əməliyyat qrupuna müstəntiq rəhbərlik edir.

2) Məqsəd-konkret cinayət işi üzrə cinayətin istintaqı və açılması üçün yaradılır.

3) İxtisaslaşdırılmış (daimi fəaliyyət göstərən müəyyən kateqoriyalı cinayətlərin istintaq və açılması məqsədilə, həmçinin cinayəti törətmiş şəxslər müəyyən edilmədikdə yaradılır.

Köməkliyin göstərilməsi məqsədilə DİN-də Naxçıvan MR DİN-də, NBPI-də, Bakı şəhər BPI-də, Gəncə və Sumqayıt ŞPI-də də belə qruplar yaradılır.

Birgə istintaq-əməliyyat qrupu (briqadası)-ağır və xüsusilə ağır, o cümlədən mütəşəkkil cinayətkar qruplar tərəfindən törədilmiş cinayətlərin istintaqı və açılması və ya böyük həcmli mürəkkəb cinayət işlərinin istintaqı məqsədilə yaradılır.

Qrupun (briqadanın) tərkibinə qarşılıqlı razılaşmaya əsasən

- prokurorluq;

- Milli təhlükəsizlik;

-və digər hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşları daxil edilə bilər.

Qarşılıqlı əlaqənin təşkilinə görə polis orqanının rəisi, onun müavinləri istintaq və digər xidmətlərin rəhbərləri məsuliyyət daşıyırlar.

SUAL 2. Cinayətin açılması və istintaqında təhqiqat aparatlarının təhqiqat orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsi

Təhqiqat orqanının rəhbəri Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 86.7-ci maddəsinə müvafiq olaraq öz səlahiyyətləri daxilində aşağıdakı işlərin təşkilini və yerinə yetirilməsinə nəzarəti həyata keçirir.

-təhqiqat orqanının səlahiyyətinə aid olan törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlərə və hadisələrə dair daxil olmuş ərizə və digər məlumatların qeydiyyatına alınmasını təşkil edir (1 və 2 sayılı cinayətlərin və hadisələrin qeydiyyatı kitabında). Onlara baxılmasını, cinayət işi üzrə təhqiqatın və ya ayrı-ayrı istintaq hərəkətlərinin aparılmasını təhqiqatçıya, yaxud təhqiqatçılar qrupuna tapşırır;

-təhqiqatçının cinayətin açılması, araşdırılması və qarşısının alınması üçün vaxtında müvafiq tədbirlər görülməsinə nəzarəti həyata keçirir;

-təhqiqat orqanının səlahiyyətinə aid olan cinayət üzrə təhqiqatçı tərəfindən hadisə yerinə baxış keçirilən zaman texniki və kriminalistik vasitələrlə təchiz olunmuş əməliyyat qrupunun iştirakını təmin edir;

-təhqiqat qurumlarının işində xidməti intizama riayət edilməsinə nəzarət edir;

-təhqiqatçının işi barədə statistik hesabatların müəyyən edilmiş qaydalar üzrə hazırlanıb DİN-ə və ibtidai araşdırmaya nəzarəti həyata keçirən prokurora göndərilməsini təmin edir (hesabat formasında).

Təhqiqatçı hadisə yerinin baxışının keçirilməsinə və baxışın keyfiyyətli aparılmasına şəxsən məsuliyyət daşıyır.

Baxışda iştirak edən mütəxəssislər və digər xidmətlərin əməkdaşları təhqiqatçının rəhbərliyi ilə və onun göstərişinə əsasən öz səlahiyyətləri çərçivəsində hərəkət edirlər.

Əməliyyat-axtarış tədbirlərinin təşkili səlahiyyəti təhqiqat orqanının üzərinə düşür. Təhqiqatçı isə öz növbəsində, təhqiqat orqanına cinayətin açılması, itkin düşmüş şəxsin və ya əmlakın tapılması üçün əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsini tapşırmaq hüququna malikdir (Cinayət Prosesual Məcəlləsi, maddə 86.4.5).

Təhqiqat orqanının səlahiyyətlərinə aid olan cinayətlər üzrə təhqiqatçının təhqiqat orqanları ilə birgə, razılaşdırılmış fəaliyyəti mümkün olur.

Təxirəsalınmaz istintaq hərəkətləri Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 86.4.2-ci maddəsi ilə müəyyən edilir. Bunlar aşağıdakılardır:

1. şübhəli şəxsin tutulması
2. şübhəli şəxsin dindirilməsi
3. zərər çəkmiş şəxsin dindirilməsi

4. şahidlərin dindirilməsi
5. ekspertizanın təyin edilməsi
6. tanınmaya təqdim etmə keçirmək
7. baxış
8. axtarış
9. götürmə
10. şəxsi müayinə
11. üzləşdirmə
12. istintaq eksperimenti keçirmək

Axtarılan əşyalar dəmir yolu vağzallarında, aeroportlarda müəyyən müddət ərzində müvəqqəti saxlama kameralarında saxlanıla bilər. Axtarış planına bu yerlərin də yoxlanılması daxil edilir.

Cinayət yolu ilə oğurlanmış əşyaların axtarışında nəinki bu sahədə aparılan müvafiq axtarış işləri köməklik edir, həmçinin, təhqiqat orqanlarının keçirdikləri əməliyyat tədbirləri də bu növ işlərin açılmasında böyük rol oynayır.

SUAL 3. Təhqiqatçının prokurorluq, məhkəmə və digər orqanlarla qarşılıqlı əlaqəsi

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 133-cü maddəsində aydın surətdə göstərilmişdir: «Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edir». Prokurorun qanunların icraatına nəzarət etməsi sahəsindəki səlahiyyətləri «Prokurorluq haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda, Cinayət Prosesual Məcəlləsində öz əksini tapmışdır.

Prokuror qəti imkan tədbirinin seçilməsi, dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi, əməlin tövsifi, yekun protokolunun məzmunu, qərarların qəbul edilməsi, habelə istintaq

və digər prosesual hərəkətlərin aparılması barədə təhqiqatçıya yazılı göstərişlər verə bilər.

Cinayət-prosessual qanununda nəzərdə tutulmuş səbəblər və əsaslar mövcud olduğu bütün hallarda təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror dərhal cinayət işi başlamalıdır. Cinayət işinin başlanması üçün səbəblərin qanunsuz olduğu və ya əsasın olmadığı halda təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərar çıxarır. Aşağıdakı hallarda biri mövcud olduqda isə təhqiqatçı və ya müstəntiq cinayət işi başlamadan törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında məlumatı istintaq aidiyyəti üzrə göndərə bilər (Cinayət Prosesual Məcəlləsi, maddə 213.1):

- həmin cinayətin araşdırılması onun səlahiyyətinə aid olmadıqda;
- cinayət onun fəaliyyət dairəsinin hüdudlarından kənar ərazidə törədildikdə.

Prokuror törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlərə dair daxil olmuş məlumatlara baxır, kifayət qədər səbəb və əsas olduqda, cinayət işi başlayır. Prokuror cinayət işinin ibtidai istintaqını özü də apara bilər və ya onu təhqiqatçıya, yaxud müstəntiqə tapşıra bilər.

Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 84-cü maddəsində prokurorun üzərinə bir sıra vəzifələr qoyulmuşdur. Belə ki, prokuror təhqiqatçıya verilmiş etirazlara, habelə təhqiqatçının öz-özünə vermiş etirazına baxa bilər. O, istintaq və digər prosesual hərəkətlərin aparılması zamanı təhqiqatçıya yazılı göstərişlər verə bilər.

